

Шановні колеги!

Про нагальну потребу в структурних реформах вітчизняної економіки влада та бізнес говорять ще з кінця 90-х років минулого століття. Тож нині чи не кожен громадянин України знає, що країні, окрім конституційних реформ, слід провести реформування державного апарату, спростити дозвільну систему, прийняти новий податковий кодекс, всерйоз зайнятися енергозбереженням, реформувавши промислові підприємства та ЖКГ, врешті-решт, побудувати легітимний ринок землі. Стосовно необхідності цих і ще багатьох інших реформ уже ні в кого не виникають сумніви. Проте з їх реалізацією вже протягом майже двадцяти років в країні все щось аж ніяк не складається...

Але нас, як науковців та представників практичної економіки, не може не хвилювати питання, чи потрібно вимагати від влади провести хоча б частину давно назрілих реформ саме зараз – в умовах глобальної фінансово-економічної кризи? З одного боку, спад і стагнація вітчизняної економіки, трансформація світової економічної системи – саме той момент, коли необхідно і можна перебудуватися, щоб стати конкурентоспроможними по закінченні глобальної кризи.

З іншого ж боку – де гарантія, що розпочаті реформи в кризових умовах не зіграють проти нас, остаточно зруйнувавши економіку? Та й, врешті-решт, для серйозних реформ потрібні серйозні кошти. А їх, як відомо, у нас в країні ніколи

не вистачає... Поступальний розвиток світової спільноти, як основна соціологічна закономірність у світовій історії, у міру переходу від однієї епохи до іншої, більш високої у своєму розвитку, мотивує прискорення ритму змін як технологічного базису – поколінь техніки і технологій, так і суттєвих змін соціально-економічних форм самоорганізації суспільства та філософії суспільного розвитку. Відчутно змінюються форми і методи організації виробничих процесів та виробничих відносин і, разом з цим, змінюються системи та механізми управління ними.

То чи варто говорити про нинішню економічну кризу як про своєрідний «тайм-брейк» для України, щоб провести якомога більше структурних реформ? Це питання постало перед людством не сьогодні. Воно цікавило ще М. Туган-Барановського, О. Богданова, М. Контрацьєва. Ще 100 років тому у своєму підручнику «Основи політичної економії» М.І. Туган-Барановський писав: «Кризи капіталізму закладені глибше, в самій природі капіталістичного господарства. Необхідність їх впливає з трьох особливостей цієї господарської системи – з того, що: 1) капіталістичне господарство є господарство антагоністичне, в якому робітник є простим засобом виробництва для керівника капіталістичного підприємства; 2) капіталістичне господарство, на відміну від інших антагоністичних господарств, має тенденцію до необмеженого розширення

виробництва (як засобу накопичення капіталу), і 3) капіталістичне господарство в цілому є господарство неорганізоване, в якому відсутній планомірний розподіл суспільного виробництва між різними галузями праці. На основі цих трьох характерних особливостей господарської системи капіталізму неминуче виникають господарські кризи». І далі: «Обставиною, що підсилює ці кризи, є своєрідне знаряддя обігу капіталістичного господарства – кредит. Якщо гроші встановлюють зв'язок між цінами товарів, то кредит робить цей зв'язок незрівнянно тіснішим. Кредит так само легко зростає, як і падає, у багато разів збільшує купівельну силу суспільства в сприятливий час і вмить руйнується в скрутну хвилину. Завдяки кредиту, всі коливання господарства набувають набагато більшого розмаху, і суспільне господарство підіймається вище, щоб потім з тим більшої висоти впасти». Актуальність цих слів ми сьогодні відчуваємо на собі як ніколи.

Антикризові програми, на жаль, поки не дають бажаного ефекту не тільки в Україні, але й у цілому світі. МВФ у черговий раз знизив показники прогнозу розвитку світової економіки на 2009 рік. За оцінками експертів Фонду, спад глобального ВВП складе 0,5–1%, хоча ще в січні 2009 р. МВФ передбачав його зростання на 0,5%.

Політика зниження облікових ставок центробанками не принесла очікуваного результату. Комерційні фінустанови не тільки не скоротили свої ставки за креди-

тами, але в деяких випадках, навпаки, посилили умови видачі позик. Основні надії у Фонді пов'язують з фіскальними методами стимулювання, правда, вони впроваджуються не так швидко, як того потребує ситуація. Зволікання з впровадженням антикризових заходів, особливо на фінансовому ринку, призведе до поглиблення рецесії, попереджають у МВФ. Подальше зниження цін, на яке розраховують покупці і підприємства, змусить їх відкласти витрати, що теж може затягнути кризу. Поки індекс цін в розвинутих економіках продовжує падати. За прогнозами МВФ, дефляція збережеться до середини 2009 р. На стабілізацію фінсектора Велика двадцятка вже направила майже 28% ВВП. З бюджетів цих країн виділено допомогу у розмірі 1,8% ВВП. Проте західні експерти вважають, що цього недостатньо і обсяги вливань необхідно збільшити хоча б до 2% ВВП.

Цей випуск журналу присвячено черговим Загальним зборам Академії економічних наук України, члени якої протягом понад 15 років її існування ніколи не залишалися осторонь від соціально-економічних проблем України. Певний погляд на сучасні проблеми представлений авторами журналу, певні думки будуть висловлені в процесі обговорення на зборах та знайдуть своє відображення на шпальтах інших видань. Усе це дасть змогу наблизити головну мету – зробити правильні висновки та знайти шляхи подолання негативних наслідків сучасної кризи.

З повагою до Вас,

*президент Академії економічних наук України,
академік НАН України М.Г. Чумаченко*